

Harmonisering af opstandelsesberetningerne

De fire evangelier i Bibelen (Matt, Mark, Luk og Joh) har nogle beretninger om, hvad der sker påskemorgen ved Jesu grav og senere den dag, og når vi læser de forskellige beretninger, skal vi tænke på en film, hvor de enkelte scener ikke nødvendigvis kommer i kronologisk rækkefølge, og hvor der er klippet en masse væk. Tilbage står enkelte afrundede og færdige scener, som vi så skal forbinde med hinanden. Nogle gange er disse afrundede scener sat sammen af flere forskellige scener, som vi så skal adskille. Jesus udvalgte tolv apostle, der skulle være vidner til hans liv, og Gud har da bestemt, at menigheden skal høre forskellige vidnesbyrd om Jesu liv. Apostlenes vidnesbyrd stemmer overens i indhold og detaljer, men der er forskel på, hvilke begivenheder de vidner om, og hvilke detaljer de tager med. Gud har i sit forsyn bestemt, at der skal være fire evangelier i vor Bibel, og Gud har derfor bestemt, at det enkelte evangelium skal høres og forstås sammen med de andre. De fire evangelier stemmer overens i indhold og detaljer, men også her er der forskel på, hvilke begivenheder de vidner om, hvilke detaljer de tager med, og hvilke begivenheder de trækker sammen og skildrer som én sammenhængende begivenhed. Det hører da til evangeliernes intenderede mening at høre dem sammen og forstå dem i sammenhæng med hinanden. Harmonisering er intet andet end at læse de fire evangelier sammen og forsøge at integrere de enkelte evangeliens beretninger til en helhed. I det følgende skitserer jeg en sandsynlig samlæsning, dvs. harmonisering, og et sandsynligt forløb i perioden fra søndag morgen og frem til himmelfarten.¹ Specielt i forbindelse med kronologien er der et element af rekonstruktion, som betyder, at teologer kan vurdere lidt forskelligt. Hvis man sammenligner med mine to tidligere forslag til en rekonstruktion af begivenhederne, kan man se, at jeg ikke er helt enig med mine tidlige forsøg!² Jeg mener, at Mark 16,9-20 er en senere tilføjelse, da det mangler i de ældste og bedste håndskrifter, og dette sted er da ikke taget med i harmoniseringen.

1) Jordskælv

Jordskælv er det første, der sker ved graven (Matt 28,2-4). Det sker før daggry, da kvinderne går ud til graven ved daggry. Jordskælv sker i forbindelse med, at Herrens engel stiger ned fra himlen. Englen træder hen til graven, vælter stenen og sætter sig på den. Det romerske vagtmandskab ser englen og besvimer. Soldaterne vågner på et tidspunkt og stikker af. Det sidste fortæller Matthæus i Matt 28,11. Jordskælv og fjernelsen af stenen sker, før kvinderne kommer til graven. a) Vi hører ikke noget om, at kvinderne oplever jordskælv eller ser det besvime vagtmandskab. b) Da

¹ Jf. Arndt, *Difficulties*, s.191-195, Archer, *Difficulties*, s.347-356 og Ladd, *Resurrection*, s.91-93, Kjær, *Markus-Evangeliets*, s.246-248 og Kjær, *Jesus*, s.114-120.

² Kjær, *Markus-Evangeliets*, s.246-248 og Kjær, *Jesus*, s.114-120.

kvinderne kommer til graven, opdager de, at stenen er væltet bort (Mark 16,3-4; Luk 24,2 og Joh 20,1). Stenen er da væltet bort fra graven, før de kommer til graven. På baggrund af tekstens egne oplysninger og de andre evangelier er Matt 28,2-4 et indskud. Matthæus' beretning begynder da i Matt 28,1 og fortsætter i Matt 28,5.

2) En gruppe kvinder kommer til graven

Tidligt om morgenen, ved daggry, kommer nogle kvinder til graven. Det er så tidligt, at Johannes kan skive, at det stadig er mørkt (Joh 20,1). Kvinderne overvejer, hvem der skal hjælpe dem med at vælte stenen fra indgangen til graven. Matthæus fortæller om to kvinder (Matt 28,1), Markus om tre (Mark 16,1), Lukas om flere kvinder (Luk 24,1 og 24,9) og Johannes om én kvinde nemlig Maria Magdalene (Joh 20,1). Dog afslører Johannes, at han ved, at der var flere kvinder ved graven, for Maria Magdalene bruger vi-form i Joh 20,2. Der er altså flere kvinder, der tidligt om morgenen kommer til graven.

3) Kvinderne opdager den væltede sten

Mark 16,4 fortæller, at da kvinderne ser hen på graven, opdager de, at stenen er væltet fra gravens indgang. Luk 24,2 fortæller, at kvinderne fandt stenen væltet bort fra graven, og Joh 20,1, fortæller at Maria Magdalene så, at stenen var flyttet fra graven. Kvinderne kommer altså til graven, og da de ser hen på den, opdager de, at stenen er væltet bort.

4) Maria Magdalene sendes tilbage

Johannes fortæller udelukkende om Maria Magdalene. Han fortæller, at hun kommer til graven, ser at stenen er flyttet fra graven og løber tilbage til Simon Peter og disciplen, Jesus elskede (Joh 20,1-2). Hendes budskab er (Joh 20,2b):

De har flyttet Herren fra graven, og vi ved ikke, hvor de har lagt ham.

Hendes budskab afslører, at hun kun har set, at stenen er væltet fra graven. *Vi ved ikke* fortæller, at Maria Magdalene var sammen med flere kvinder. Kvinderne ser altså, at stenen er væltet fra graven, og de slutter, at nogen har flyttet Jesus. Kvinderne beslutter da at sende Maria Magdalene til Peter og den discipel, Jesus elskede.

5) Kvinderne i graven

De øvrige kvinder bliver i haven, og på et tidspunkt går de ind i graven (Mark 16,5 og Luk 24,3). Det sker efter, at de har sendt Maria Magdalene af sted. Lukas fortæller, at kvinderne finder graven tom (Luk 24,3).

6) Englene i graven

Kvinderne er inde i graven, og pludselig viser to engle sig for dem (Luk 24,4). Matt 28,5 og Mark 16,5 fortæller om én engel.³ Markus omtaler *en ung mand i hvide klæder*, og de hvide klæder identificerer ham som en engel. Lukas fortæller, at der var to engle. Dette er et helt normalt fænomen. Vi hører en del gange, at et evangelium blot omtaler en person, mens et andet omtaler, at der var to. Når der kun nævnes en engel, skyldes det, at man har valgt kun at omtale den engel, der taler. Der var altså flere engle. Det er tydeligt, at kvinderne ser englene inde i graven (Mark 16,5 og Luk 24,3-4). Ved jordskælv satte en engel sig på den væltede sten synligt for vagtmandskabet (Matt 28,2). Da kvinderne kommer til graven, er den væk, og englene viser sig først for kvinderne inde i graven. Markus fortæller, at den ene engel sidder i gravens højre side (Mark 16,5). Ved synet af englene reagerer kvinderne med forfærdelse (Matt 28,5; Mark 16,5 og Luk 24,5).

7) Englenes budskab

Englene har et budskab til kvinderne (Matt 28,5-8; Mark 16,6-7 og Luk 24,6-7). En mulig rekonstruktion af rækkefølgen af ordene ser således ud:

Frygt ikke (Matt; Mark)

I søger efter Jesus, den korsfæstede (Matt; Mark)

Hvorfor leder I efter den levende blandt døde? (Luk)

Han er ikke her (Matt; Mark; Luk)

Han er opstået (Matt; Mark; Luk)

Se stedet hvor han lå (Matt; Mark)

Husk hvad han sagde: at Menneskesønnen skal korsfæstes og opstå (Luk)

Fortæl disciplene, at han er opstået (Matt; Mark)

Han går i forvejen til Galilæa (Matt; Mark)

Dér skal I se ham (Matt; Mark)

8) Kvindernes flugt fra graven

Kvinderne flygter fra graven i frygt (Matt 28,8 og Mark 16,8) og stor glæde (Matt 28,8). Markus fortæller, at kvinderne ikke sagde *noget til nogen, for de var bange* (Matt 28,8). Det er den første og naturlige reaktion. De skal gå til disciplene, og til dem skal de videregive englenes budskab. Derfor fortæller de det ikke til nogen andre. Budskabet er bestemt for disciplene. Tavsheden varer altså, til de møder disciplene.

9) Gravvagten

---

³ På baggrund af de andre evangelier kan vi se, at vi skal klippe mellem Matt 28,4 og 5. Matt 28,2-4 er et indskud, og Matt 28,5 fortæller, hvad der sker inde i graven.

Mens kvinderne er på vej til disciplene, kommer nogle af vagterne til ypperstepræsterne. De aftaler, at gravvagten skal fortælle, at Jesu disciple har stjålet liget af Jesus, mens de sov (Matt 28,11-15).

10) Peter og disciplen, Jesus elskede

Som nævnt har kvinderne sendt Maria Magdalene af sted, da de så den væltede sten. Hun løber tilbage til Peter og disciplen, Jesus elskede (Joh 20,2), og fortæller, at nogle har flyttet Jesus fra graven, og at de ikke ved, hvor man har lagt ham. De to disciple reagerer og løber ud til graven (Joh 20,3-10). I graven finder de kun Jesu ligklæder. Graven er ellers tom. Vi hører ikke noget om, at de to disciple møder kvinderne ved graven. De to disciple ser heller ingen engle i graven, og det peger på, at kvinderne allerede har forladt graven og er på vej tilbage til byen, da de to disciple kommer. De to disciple vender tilbage (Joh 20,10).

11) Maria Magdalene ved graven

Vi har hørt, at Maria Magdalene er blevet sendt tilbage til Peter og disciplen, Jesus elskede (Joh 20,1-2). Hun har fortalt, at nogle har flyttet Jesus (Joh 20,2). Det næste vi hører om Maria Magdalene er, at hun står ved graven. Joh 20,11:

Men Maria stod udenfor ved graven og græd.

Efter at Maria Magdalene har videregivet sit budskab til de to disciple, er hun altså gået tilbage til graven. Hun kommer senere end de to disciple, for vi hører ikke noget om, at hun møder dem ved graven. Denne gang ser hun ind i graven og ser to engle. De spørger, hvorfor hun græder. Hun svarer (Joh 20,13):

De har flyttet min Herre, og jeg ved ikke, hvor de har lagt ham.

Maria opdager en person bag sig. Det er Jesus, men hun genkender ham ikke, før Jesus siger til hende: *Maria*. Hun får et budskab til disciplene (*mine brødre*). Joh 20,17:

Jeg stiger op til min fader og jeres fader, til min Gud og jeres Gud.

12) Kvinderne og disciplene

Lukas fortæller, at kvinderne går til disciplene (*de elleve - apostlene*) og fortæller dem om den tomme grav, englene og deres budskab (Luk 24,9-11). De fortalte *alt dette* (vers 9), som refererer til en tom grav, engle og englenes budskab, men ikke til, at de har set Jesus. Dette bekræftes i Luk 24,23, hvor de to vandrere til Emmaus fortæller, at nogle kvinder fandt en tom grav, og at de i et syn havde set engle, der sagde, at Jesus lever. De omtaler ikke, at disse kvinder har set Jesus. Kvinderne har altså endnu ikke set Jesus, da de kommer til disciplene. Lukas identificerer nogle af kvinderne i Luk 24,10 og nævner bl.a. Maria Magdalene, og det viser, at Lukas skriver flere begivenheder sammen. Han udelader nogle ting og nævner ikke, at Maria Magdalene bliver sendt

tilbage (Joh 20,1-1-2) og nævner heller ikke hendes vidnesbyrd overfor Peter og disciplen, Jesus elskede. Det ved vi fra Johannes. Lukas beskriver derimod kvinderne som gruppe inklusive Maria Magdalene og fortæller om deres tilbagevenden til apostlene og om deres budskab inklusive Maria Magdalenes budskab. Ingen af kvinderne har på dette tidspunkt set Jesus. Disciplene hører deres budskab, men tror dem ikke (Luk 24,11).⁴

13) Peter ved graven igen

Som en reaktion på kvindernes budskab løber Peter igen ud til graven og finder den tom. Der er sikkert flere disciple med ham (Luk 24,11). Kvinderne har fået et budskab til disciplene, og i dette budskab nævnes Peter specielt (Mark 16,7), og derfor er det sandsynligt, at Peter reagerer på kvindernes budskab og igen løber derud.

14) Maria Magdalene kommer til disciplene

Maria Magdalene har set Jesus og fået et budskab fra ham (Joh 20,11-17), og hun kommer senere end de andre kvinder og fortæller, hvad hun har set og hørt (Joh 20,18).

15) Kvindernes møde med Jesus

Senere den dag møder Jesus kvinderne (Matt 28,8-10). Jesus hilser dem, og kvinderne omfavner ham og tilbeder ham. Det er først her, at kvinderne ser Jesus (se punkt 12). Jesus gentager en del af englenes budskab. Kvinderne skal sige til disciplene (*min brødre*), at de skal gå til Galilæa, og dér skal de se Jesus. Luk 24,9-12 og 24,23 viser, at Matt 28,9-10 er et indskud, der fortæller, hvad der sker senere den dag. Hvor og hvornår Jesus møder dem, ved vi ikke. En mulighed er, at kvinderne har hørt, at Maria Magdalene har mødt Jesus, og derfor vender de senere den dag tilbage til graven for også at se ham, og dér møder Jesus dem.⁵

16) Peter

Luk 24,34 fortæller, at Jesus har vist sig for Peter (1 Kor 15,5), og det må være sket, før Jesus viste sig for Emmaus-vandrerne, for de ser ham først sent på dagen (Luk 24,29)

17) De to på vej til Emmaus

Jesus viser sig for de to vandrere (Luk 24,28-32).

18) De elleve – søndag aften

Om aftenen (søndag aften) samles de elleve med undtagelse af Thomas, og Jesus viser sig for dem (Luk 24,33-43 og Joh 20,19-23). De elleve bruges som en betegnelse for apostlene, som pga. Judas Iskariot er decimeret til at være elleve.

---

⁴ Her har jeg ændret mening i forhold til Kjær, *Markus-evangeliet*. s.248 og Kjær, *Jesus*, s.119, hvor jeg forudsætter, at Jesus har mødt kvinderne på vej fra graven, og inden de kommer til disciplene. Luk 24,23 peger dog på, at Jesus først senere møder kvinderne.

⁵ Arndt, *Luke*. S.486 og Ladd, *Resurrection*, s.92.

19) De elleve – otte dage senere

Joh 20,26-29 fortæller, at Jesus igen viser sig for de elleve, og denne gang er Thomas sammen med de andre apostle. Det sker otte dage efter altså den følgende søndag aften.

20) I Galilæa

Disciplene forlader Jerusalem og går til Galilæa og til det bjerg, hvor Jesus har sat dem stævne. Jesus viser sig for dem (Matt 28,16-17). Vi ved ikke, hvornår dette møde finder sted, men en mulighed er, at det finder sted, efter at Jesu har vist for de elleve anden gang. Her giver Jesus missionsbefalingen (Matt 28,18-20)

21) Tiberias

Joh 21,1-23 fortæller, at Jesus viser sig for nogle af disciplene ved Tiberias Sø.

22) For fem hundrede brødre

Paulus fortæller om dette i 1 Kor 15,6. Måske sker det i Galilæa

23) Jakob, Herrens broder

Paulus fortæller om dette i 1 Kor 15,7. Måske sker det i Galilæa.

24) Jerusalem

På et tidspunkt forlader disciplene Galilæa og vender tilbage til Jerusalem. Luk 24,44-49 fortæller om en begivenhed, hvor Jesus er sammen med dem i Jerusalem og underviser dem. Luk 24,48-49 viser, at disciplene på det tidspunkt er i Jerusalem. Deres tilbagevenden finder sted før himmelfarten (Luk 24,50-53)

25) Himmelfarten

Lukas fortæller i ApG 1,3-8, at Jesus i perioden fra påskemorgen og til himmelfarten (40 dage) viste sig mange gange for disciplene. Ved himmelfarten bliver Jesus løftet op fra jorden og forsvinder fra jorden (Luk 24,50-53 og ApG 1,9-14). Jesus skal ikke mere åbenbare sig synligt og fysisk for mennesker, som han åbenbarede sig for disciplene i denne periode på fyre dage. Undtagelsen er Paulus, som Jesus åbenbarer sig synligt og fysisk for på vej mod Damaskus (1 Kor 9,1 og 15,8). Det sker et par år efter Jesu opstandelse.

Litteratur:

Gleason L. Archer: Encyclopedia of Bible Difficulties, Zondervan 1982

William F. Arndt: Bible Difficulties and Seeming Contradictions, Concordia 1987

William F. Arndt: Luke, Concordia 1986

William Hendriksen: John, Banner 1973

Torben Kjær, Markus-Evangeliet, Credo 1991

Torben Kjær. Jesus. En indføring i de tre første evangelier, LogosMedia 2005

George Eldon Ladd: I Believe in the Resurrection of Jesus, Eerdmans 1975

John Wenham: Easter Enigma. Are the Resurrection stories in conflict? Paternoster 1984

Torben Kjær 2015